ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 136 ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Չորեքշաբթի 12 Սեպտեմբերի 1890 Չորեքշաբթի 12 Սեպտեմբերի ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 136

Տարեկան 10 բուբլի, վեց ամիսը՝ 6 բուբլի, 3 ամիսը՝ երեք բ. 50 կ., ամիսը 1 բ., հատը 5 կոպեկ։
Բաժանորդագրութիւնները ընդունւում են Թիֆլիսում գրաշարի խանութում։

Խմբագրութիւնը Թիֆլիս. Редакція «Норъ-Даръ» или Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Հրատարակութիւնը գայ է ամեն օր (բացի ամեն օրերից) ժամը 9-ից հետո։ 2-րդ յայտարարութիւնները ընդունւում են ամեն ժամում։ Յայտարարութիւնների գինը 2 կ., անկրկնելի համար կրկնապատիկ։

Սեպտեմբերի 1-ից «Նոր-Դար»-ին բաժանորդ են գրւում և վճարում են 4 բ. 50 կոպ.։

«Նոր-Դար»-ի հասցէն՝ Тифлисъ, въ Редакцію газеты „Норъ-Даръ“

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել 7 հատ 5օփէկանոց մարկ։

Գործս գաւառի ԱԽՍԱՀՈՒԱՆՈՑ ԳԻՒՂԻ նոր քացուելիք օրիորդական միջագասեան դպրոցի համար հարկաւոր է մի **ՎԱՐԺՈՒՀԻ**, որ աւանդէ բոլոր առարկաները (բացի կրօնից) և իմանայ անշուշտ վրացերէն։

Պայմանների մասին դիմել «Նոր-Դար»-ի խմբագրութեան։

5—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրեր։
Քրոնիկան. — Լուրեր Թուրքիայից, Բալկանների, նրա արդիւնքն ու հետեւանքը։
Թղթակցութիւններ. — Նամակ Թիւրքիայից, Սրատադէմ։
Քաղաքական. — Քաղաքական լուրեր։
Խառն լուրեր։
Երեկոյեան հեռագիրներ։
Բանաստեղծական. — Քանի տարի առաջ։
Տնտեսական։
Յայտարարութիւններ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ, 10 սեպտեմբերի. — Մուսաբէյը, որ յայտնի է հայերի դէմ իւր գործած բարբարոսութիւններով, երկրորդ անգամ Աբդուլհամիտն է աքսորուած։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Երէկ Բուխարայում էմիրն իւր պալատում հանդիսաւոր կերպով ընդունեց Ֆիզ-նաններների մինիստրին, որին առաջարկուեցաւ ազամանդներով զարդարուած բուխարական բոլոր շքանշան և ուրիշ շատ թանկագին ընծաներ։

Նանասարհների հաղորդակցութեան մինիստրը դիմեց Օրլով-Վիտէբսկեան և Պոլէսսկայա երկաթուղիները, որի ժամանակ առաձնապէս հետաքրքրուեց գծի տակ գցուած գերաններով։

«Գրաժդ.»-ը հայտնում է, որ խնդիր է յարուցուած Ռուսիայի բոլոր յունադաւան վանքերին կից գիւղացի երեխաների համար ձրի գրագրանոցներ հիմնելու։

«С.-Пб. Вѣд.»-ն հաղորդում է, որ Անգրբայկալի առևտրի նշանաւոր մասը չինացիների ձեռքն է անցել։ Տեղական վարչութիւնը խնդրամատոյց է եղել չինացիների հեղեղումի դէմ միջոցներ ձեռք առնելու։

«Нов. Вр.»-ն հաղորդում է, որ ռուսաց կառավարութիւնն օտար կառավարութիւնների հետ յարաբերութեան մէջ է մտել արտահանման ռուսաց ձկախոտը վաճառահանելու մասին։

Երէկ Օդեսայում բացուեց Հարաւային Ռուսիայի ալրագործների համագումարը, որի նպատակն է միջոցներ գտնել արտահանման մեծ քանակութեամբ ալիւր արտահանելու համար։

ՊՈՒՐՒՉ. — Այստեղ միջազգային համագումար է կազմուած ստորակութիւնը աչնչացնելու մասին միջոցներ քննելու համար։ Մտադրութիւն կայ պահանջել, որ անյապաղ ոչնչացուի մարգկանց որոք, որ Աֆրիկայում գեռ ևս գոյութիւն ունի։ Սարկութիւնը պէտք է ամբողջապէս ոչնչացուի։

(Երեկ հեռ. չորրորդ երես.)

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Նիկոլայեան Թիֆլիսում է գտնում ամեն երեկոյ Չայկովսկին, որ տեղի թատրոնում անձամբ կը կատարէ «Пиковая дама» օպերան։

—

Այս օրերս Թիֆլիսում վաճառուած Նարզանեան Մոսկու հիւղացուն 1,000 բ. կտակից և 2,000 բ. էլ քաղաքային բանկերի գանձարանին։

—

Անդրիվկասեան երկաթուղու վարչութիւնը Պատիւովի գործարանում մի կամարջ էր պատրիրել, որ ներկայումս արդէն պատրաստ է և այս օրերս Պետերբուրգից Սև ծովի Բաթում նաւահանգիստն է ճանապարհուած։ Կամարջը, «Н. В.»-ի տեղով, 6,000 պ. է կշռում։

—

Թիֆլիս է գարս յայտնի պիանիստ Չիլսոնի առաջիկայ նոյեմբեր ամսին կծնգերներ տալու համար։

—

Մի քանի տարի չարտեակ մինչև վերջերս Հալտարի Լազարևսկայա վազգում մի հայ այրի կին էր ապրում մի թաղթի հետ, որից երկու տղիկ ունէր։ Մեկը սրանից մօտաւորապէս երեք տարի առաջ էր ծնել, իսկ միւսն այս տարի, մի քանի ամիս առաջ։ Թաղթը յայտնի չէ ինչ պատճառով երեխաներին մօր մօտ չէր թողնում և ծնուելուն պէս ուր որ տանում էր։ Այս տարի մայիսին Նաթխլուղի ճանապարհի վրայ մի քանի ապտուած երեխայի դիակ են գտնում և այդ մասին յայտնում են ոստիկանութեանը։ Ոստիկանութիւնը չատ գտնում է տալտնի հնարքը, որ ոչ այլ ոք է լինում, եթէ ոչ մէկիսկ թաղթի կողմից։ Ամէն ապրանքով լիքն մօտ էին և արբան կարապետեանէից, զատարձակում էին նրանից։ Վերջապէս ևս փորը ինչ ուներ՝ — «մեծ ապէն» ուշադրութիւն դարձրից վրայ, ապրից մինչև պրոս հագուստեղէց և ոտիկով մօտ «պիր-պարէչի» նշանակից։ Առանց պլըտիս գտած լինելու ի տեսին, որ ընկերակիցներից ոչ մէկը հարցրիչութեան և ոչ բարոյականութեան կողմից չէր կարող հանատարակել լինել։ Դրա համար, պէտք է ճշմարիտ ասած, պետհասում էլ էին լինել, — ապէն ամէն ջանք գործ էր դնում, որ լինէ համար մի ամերակայական տոմ գտնէ. բայց այդ անկարելի եղաւ և ևս էլի տպօրինի ծնունդ Հնացու։ Թէև ոչ իչխան էի և ոչ էլ ամերակայ, բայց ևս, ի հարկէ, հասարակ գիւղացի էլ չէի համարում ինձ, և ոչ ոք էլ չէր համարձակում լինձ գիւղացի անուանելու։

Հանգուցեալ ապէն—Աստուած հոգին լուսաւորէ—ճարպիկ հաղուստեղէց լինէր չէրկեզի չոր կարել տանից, տատ իւր գլխարիք, մի լաւ ձէ հագացնէր և իրեն թիֆլիսպահ կարգեց։ Ճիանարզութիւն, երբ քէֆ—տնա ինչն էր այն ժամանակ իմ գործս.... Սկզբում ամէն ինչ հիանալի էր, ոչ մի հոգս չունէի քաչելու։ Բայց երբ ապէն մեռաւ, այն ժամանակ արդէն ևս էլ սկսայ իմ հոգսը քաչել։ Առանք ա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ *)

Նախկին առևտուրի պատասխ.
Գ. Ե. Ծկրնեէլիից

II.

Երդն աւարտելով, մանասախլիսին մեզ հետևեալը պատմեց.

«Ինչպէս ձեզ յայտնի է,—այսպէս բացեց նա,— ձորատեղիները վերջացնելուց յետոյ, ինքնավարութիւն սուին զիւղացիներին։ Լաւ տարածուեց, թէ այլ ևս «դիամբէգա» չտիսի լինի, և մենք ինքներս պէտք է մեր միջից «մանասախլիսի» (սանուտէր) ընտրենք։ Ասում էին, որ նա պէտք է նաև օրէնականներ անհնայ, որ նոյնպէս ընտրութեամբ է լինելու։ Բանից երեւում էր, որ մանասախլիսին իւր հաստատութեան մէջ—էլի նոյն դիամբէգն է, որ իւր սրան ատեստին պէս կատարելու էր հաստատութիւնը։ Դէ, տատեստ էի ես, իմ Զաուիկ էլ ևկաւ, պէտք էր միայն այդ պաշտօնին հանելու։ Ընրի ու պնտատրութեան մեզ հետևեալը պատմեց.

*) Տես «Նոր-Դար» № 135։

թեան կողմից ինձ դժուար էր իսկական իշխանից ջոկել—ես ինքս «մեծ ապէ» Ս. Ա—լիի ընտանիքում էի մեծացած։ Ընչմարիտ է, գեռ մանուկ, մօտաւորապէս 5, 6 տարեկան միջոցիս ինձ «տալթրինի ծնունդ» էին կոչում։ Երկար ժամանակ ինձ համար գաղտնիք էր, թէ ինչի էին ինձ այդպէս կոչում։ Փառք Աստուծոյ ես ոչ կոյր էի և ոչ կաղ։ Եթէ ուրիշներին օրինական ծնունդ էին համարում, ինչը էր ինձ արդելում, որ ես էլ այդպէս լինէի։ Երբեմն-երբեմն էլ տրիմ էի ունենում լսելու, որպէս թէ ես «մեծ ապէի» որդին եմ, բայց մի բան միայն խիստ զարմացնում էր ինձ, որ մայրս ոչ մի տեղ չէր երեւում։ Եւ նոյն իսկ ապէ ապտանեն էլ չէի կրում.... Բայց ցանկանում էի, ան, որքան ցանկանում էի, որ ինձ էլ նրա որդին անուանէին և եղբայրներիս հետ ինձ ես օգում թողնէին։ Բայց ինչ կ'ուտածէի այդպիսի պատուի հասնելս վրայ։ Հենց առաջին պատահաղը, որքան քէֆն ուզում է տալիս էր դիմիս։ Բոլոր ժամանակը ծառանների հետ վեր էի ընկել խոհանոցում և մեկի ծնկներս, անզգայար կրակի առաջ տաքացնելով, բոլորովին չառաս գոն էին տացել։ Բայց չնայելով այս ամենին, խիստ քանած էի ես։ Որքան ուզում է ձեծէին, բայց ոչ մի կաթիլ արտասուք

չէի թափիլ։ Ազի ափերից խիստ մոտ էի և որքան կարապետեանէից, զատարձակում էի նրանից։ Վերջապէս ևս փորը ինչ ուներ՝ — «մեծ ապէն» ուշադրութիւն դարձրից վրայ, ապրից մինչև ոտքս հագուստեղէց և իրեն թիֆլիսպահ կարգեց։ Ճիանարզութիւն, երբ քէֆ—տնա ինչն էր այն ժամանակ իմ գործս.... Սկզբում ամէն ինչ հիանալի էր, ոչ մի հոգս չունէի քաչելու։ Բայց երբ ապէն մեռաւ, այն ժամանակ արդէն ևս էլ սկսայ իմ հոգսը քաչել։ Առանք ապի ընտանիքն ինձ համար միշտ էլ մխիթարանք է եղել, բայց ով էր իմանում, թէ ինչ է լինելու վաղը,—ժամանակս փոփոխական է, և ևս սկսայ ամուսնանալու վրայ մտածել։

Ահա հենց այդ միջոցին էր, որ պիւզացիների մէջ խոսք ու դրոյցը մանասախլիի մասին էր։ Վճռել էի ամեն ջանք գործ դնել այդ պաշտօնը ստանձնելու համար։ Մինչև անգամ գործարկեցի ոստիկանական տիրոջայ մասին մտածելուց և չինական հասարակութեան անդամ դառնալուց։ Ես բաւական կարդին ստեղ ու քանի անգէն, որ իմ ոսիական աշխատանքս էի ձեռք բերել։ Մեր պիւզում ուրիշներից ասելի աչքի ընկնողը ևս էի—հագուստ էի լաւ, միւսներից ասելի գործնական ճարպիկութիւն ունէի և պիւզացիների մէջ էլ մեծ տղեցութիւն ունէի։ «Մեծ ապէ» ճորաբերը հենց իմ ընկերներով որ պիտում էին ինձ՝—մեկը իրեն համար հոգ էր ուզում գնել, միսաը ցանկանում էր ճորատութիւնից ազատուել, իսկ ուրիշներն էլ իմ դրդում էին, որ իրենց վրայ եղած հարկի մասը բարձրացրի։ Ինչ ասել կ'ուզէ, որ այս ամենի համար նրանք ինձ մի-մի բուբլի և երբեմն էլ ասելի էին բերում։ Այն օրամիից, որ սկսայ ամեն տեղ ոտիկով «մեծ ապէն» փոզիս էլ չատացան,—էհ, գիւղացիները

ևս չարտեակել իրենց ուսումը, միգտեան ուսումնարանի ուսուցման վերկայական չեն ասլիս, ասելով թէ չորրորդ բաժանմունքը ասոչին դասարան լինելով, հինգերորդ բաժանմունք փոխադրուածները միայն իրաւունք ունին այդպիսի վկայական ստանալ։

Այս հայեացքը սխալ է։ Մեր Ծխական—եկեղեցական ուսումնարանի ուսուցչին, երկրորդ և երրորդ բաժանմունքները կազմում են ուսոչին դասատուն, իսկ չորրորդ և հինգերորդ բաժանմունքները՝ երկրորդ դասատուն։ Հետևաբար Գ. բաժանմունքից ուսուցողներին կամ չորրորդ բաժանմունք փոխադրուածներին հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է ասլ ձիշտ ուսումնարանի ուսուցման վերկայական, եթէ այնուհետև ուշակիրար կամ ուշակիրուածին կմտնի ուսումնարանը։ Իսկ հինգերորդ բաժանմունքից ուսուցողներին պարտաւոր է ասլ էջմիածնի ուսումնարանի ուսուցման վերկայական։

2. Առ. չոչ. 19

Առող ուսուցչի և ուսուցչաց (նոյնը և ուսուցչուհեաց) ընտրութեան ժամանակամիջոցը՝ հոգաբարձուց իրաւասութեան իմդիրը այդ գործում ոչ պակաս տարաձայնութեանց՝ առարկայ է եղած։

Առ այս եղած կանոններով առնուազն տեսնուած է, թէ բոլոր ուսուցիչները թէն ընտրւում են անորոշ ժամանակով, բայց կանկալի է, որ նոքա ասլ չմեռնեն։ Առող ուսուցչի ընտրութեանը հոգաբարձութիւնը միանգամայն՝ ժամանակից իրաւունք չունին։ Իսկ միւս ուսուցիչներին ընտրում է ասողը խորհրդակցութեամբ հոգաբարձուց հետ։ Բայց եթէ հոգաբարձութիւնը չհաւանի ասող ուսուցչի ընտրած ուսուցիչներին, կարող է դիմել բոլոցով Ս. Աթոռ՝ նորա հաստատելու և ապատելու է նորա անօրինութիւնը։ Նոյնպէս եթէ մի տարաձայնութիւն լինի հոգաբարձութեանց և ասող ուսուցչի մէջ, դիմելու է Ս. Աթոռ՝ որոշելու և ոչ թէ ինքը իրաւասութեամբ վճռելու է նոցա տրձակումը։

3. Առ. չոչ. 30.

էլ գանգատելու տեղ չունէին.... Մի իրոպով, ինչ երիարացնեմ, քանի ևս ապէ մնաց էի, ինձ «փորը ապա» էին կոչում։ Եւ ահա դրանից յետոյ ուզեցի ուսումս գառնալ և այդ միտքը ոչ դիչերն էր ինձ հանգիստ տալիս և ոչ ցերեկը։

Մեր պիւզում կար մի իչխան, որ երկար ժամանակ «դիամբէգի» պաշտօն էր վարել։ Նա քարձրահասակ էր և կեզեցկակազմ. նա լաւ հագնւում էր և մեն էր գալիս, ինչպէս ասում են, ոտքից մինչև գլուխ ոսկու մէջ թաթախուած։ Ամեն ասուսա նա վեր էր ասում երեսը, որ գարպարուած էր վճռում օրորած բեխերով։ Իչխանը չատ մեծ գասր ունէր դէպի հասարակ Բասական է մի սրբուհ գեղջկուհի տեսնէր—էլ վերջացաս։ Վաղ թէ ուշ թողնում էր իւր ցանկն էր ընկնելու։ Ուր էլ որ գնալու լինէր, հինգ-վեց հատուած պէտք է ամեն տեղ էլ ուղեկցէին նրան,—մեկը «խոտամի» էր կոչւում, միսաը «միջնորդ», երրորդը Հասարաբերութիւնների կարգադրիչ» Եալին։

Երբ դիամբէգն ուզում էր մի տեղ գնալ, արդէն հասատութիւնը մի օր առաջ տիտեղ էին լինում։ «Խոտամին» ապի համար ջոկում էր զիւղի ամենասիրուն գեղեցկուհին։ Եւատ ապամ էլ դիամբէգը հրամանգիր էր տալիս, թէ—կինը

Ուսուցիչները իրենց ուսումնարանի համար հոգաբարձուց ընտրելիան միջոցին՝ ոչ ընտրող և ոչ ընտրելի կարող են լինել. ուստի և ոչ մի դէպքում հոգաբարձուն նոյն ուսումնարանում ուսուցիչ լինել չի կարող։

4. Ա՜. չ՜. 33 և 39.

Այս յօդուածները այսուհետև այլ ևս դադարելի չեն, քանի որ Վ.Ս. Հայրապետի հրամանով հրատարակուած կոպարներով պէտք է առաջնորդուել Ամէն մի փոփոխութիւնը Նորին Սրբութեան թոյլատուութեամբ պէտք է լինի։ Հոգաբարձուց կնիայ ընտրութիւն անել կոպարների այլ և այլ ձևերի մէջ և այն՝ գիտութեամբ Ս. Առաջնորդին։

5. Ա՜. չ՜. 38։

Եկեղեցական այն կալուածները, որոնց արդիւնքը յատկացրած է ուսումնարանին, հոգաբարձութիւնն է կառավարում ըստ իւր նկատողութեան, ուսումնարանի օգուտը ի նկատի առնելով, բայց ոչ մի հոգաբարձու ոչ ձրի և ոչ նոյն իսկ վարձով կարող է իւր համար գործ պըրնել կալուածքը։ Իսկ նրէ եկեղեցական կալուածքը չէ յատկացրած ուսումնարանին, հոգաբարձութիւնն իրաւունք չունի այն կալուածքի վրայ, որի մասին պատասխանատուն եկեղեցւոյ երէցփոխանն է։

6. Ա՜. չ՜. 47.

Աւագ ուսուցչին հոգաբարձութիւնը ամէն անգամ կարող է հրաւիրել հոգաբարձական ժողովի նստին, ուր ամէն մի հոգաբարձու լիակատար իրաւունք ունի քացատրութիւններ՝ թէ բանաւոր և թէ գրաւոր, պահանջելու նորանից ուսումնական այլ և այլ հնդիրների մասին։ Հոգաբարձական ժողովի վճիռները պարտաւորական են աւագ ուսուցչի համար, եթէ հոգաբարձութիւնը կանոնադրութեամբ իր համար գծագրած սահմաններից չդուրս գայ։ Տարաձայնութիւնները լուծողը Ս. Առաջնորդն է։

7. Ա՜. չ՜. 52.

Այս յօդուածի զօրութեամբ հոգաբարձութեան նախագահը ստանում է ուսումնարանի նոր մտնել ցանկացողների խնդիրները և ծննդեան վկայականները։ Նախագահի պարտաւորութիւնն է այդ թղթերը յանձնել հոգաբարձութեան ժողովին, որից և աւագ ուսուցիչը կստանայ ի գործադրութիւն։ Ուրիշն պատասխանատուութիւնը ոչ միայն նախագահի վրայ է, այլ ամբողջ հոգաբարձութեան։

8. Ա՜. չ՜. 61.

Հաշտարարութեանց ժամանակ հոգաբարձութեան իրաւունք ունի հարցեր առաջարկելու ընդ ձեռն աւագ ուսուցչի և իւր նկատողութիւնները հոգաբարձական ժողովում քննելուց յետոյ, եթէ ժողովը կարևոր համարէ, կարող է ներկայացնել Ս. Առաջնորդին։

9. Ա՜. չ՜. 62.

Հարցաքննութեան հաղանակի մասին առանձին կարգադրութիւն կլինի իւր ժամանակին. ուստի առ այժմ ամէն մի ուսումնարան իւր տեղական առանձնայատկութեամբ կարող է կատարել հարցաքննութիւնները։

*

10. Հոգաբարձութիւնը հարցնում է, թէ երգեցողութեան ուսուցիչը կարող է գեղագրութիւն կամ գծագրութիւն դասատու և կամ վերակացու լինել։

Երգեցողութեան ուսուցիչը նթէ Ի. կարգի է, միայն երգեցողութիւն դասատու իրաւունք ունի։ Կարող է լինել և վերակացու։

*

11. Հոգաբարձութիւնը հարցնում է, թէ հոգաբարձութիւնք կարող են մասնակցել մանկավարժական ժողովներին և կամ կազմել իւրան ժողովներ։

Մանկավարժական ժողովներում հոգաբարձուց մասնակցութիւնը միանգամայն ափելորդ է. իսկ իւրան ժողովներ կազմելու համար քանի որ կանոնադրութեան մէջ յօդուած չկայ, այդպիսի ժողովները մանաւոր նշանակութիւն կունենան։

*

12. Հոգաբարձութիւնը հարցնում է, թէ հոգաբարձութեան նախագահը իրաւունք ունի ինքնագլուխ վարելու ուսումնարանի գործերը։

Հոգաբարձութեան նախագահը և հոգաբարձուք կառավարում են ուսումնարանը խորհրդակցութեամբ. ամէն մի որոշումնք ժողովով պէտք է լինի և արձանագրութեանց և տուրագրութեանց յետոյ, պէտք է յանձնուի նախագահին ի գործադրութիւն։

*

13. Հոգաբարձութիւնը հարցնում է, թէ ինչ պատասխանատուութեան կենթարկուին հոգաբարձուները և ուսուցիչները ի դէպս պարապանցութեան։

Հոգաբարձուց և ուսուցչաց պատասխանատուութեան խնդիրը Բարձրագոյն Հոգևոր Իշխանութեան է վերապահուած, որ և ամէն մի զանցառութեան համար իւր բարենկատողութեան համեմատ կըպատժէ յանցաւորներին։

*

14 Հոգաբարձութիւնը հարցնում է, թէ որպիսի անձինքներ իրաւունք ունին հոգաբարձութեան ընտրութեան համար երէցփոխան և ապա հոգաբարձու ընտրելու։

Հոգաբարձուների ընտրութիւնը Բարձրագոյն Հոգևոր Իշխանութիւնը յանձնել է ժողովրդին այն յոյսով, թէ ժողովուրդը այդ պաշտօնի համար կընտրէ իւր միջից արժանաւորներին, որպէս զի նորա արժանաւորներին յանձնուած գործերը ոչ միայն չվնասուին, այլ և յառաջ տարուին։

—

ՓՕՓԻԻՑ.—Սեպտեմբերի 2-ին վախճանուեց Թիֆլիսեցի Փօթիաքեան հին վաճառական պ. Կարապետ Պապովեանցը. հանգուցեալը տասը տարի սրանից առաջ տեղական հիւանդանոցին նուիրել է մօտ 2,000 ր. և մի չինութիւն 1600 ր. արժողութեամբ։ Վախայ տարեվերջ ուղարկել է 5000 ր. և ներքին պատրիարքին 1000 ր., Աղէքսանդր III Կայսեր թագադրութեան օրը տեղական զօրքին ճաշ տուեց 500 ր., անցեալ տարի տեղական քաղաքային ուսումնարանին ուղարկեց 500 ր. երաժշտական գործիքներ գնելու համար, տեղական հ. ե. կեղեցու կառուցը ծածկելու համար 500 ր. և այժմ նուիրած է զարձեալ նոյն եկեղեցուն մի տուն պարէգով։ Թագադրութեան օրը, սեպտեմբերի 6-ին, Մինգրելիայի և Գուրիայի առաջնորդ Իրինարխ եպիսկոպոս Պաղհանին պատուեց հանգուցեալին, ուր և ճառախօսեց. նոյնպէս եկել էին զանազան տեղերից հայ և վրաց քահանաներ։ Թաղման հանդիսին չատ մեծ բազմութիւն էր հաւաքուել զանազան ազգերից բաղկացած, նոյնպէս ներկայ էին տեղական վարչական անձերը, տեղիս քաղ. ուսումնարանների երկտեղ սաներն իրենց ուսուցիչներով. աչակերտներն ածում էին թաղման մնդեպին հանդուցեալի նուիրած գործիքների վրայ։ Քաղաքը զազազին դրել էր պատկ. մարմինն ամփոփելին եկեղեցու պատի տակը։ Պատարագի կիսին քութայիսեցի քահանայ արժ. Տէր Յովսէփ Ամիրաղեանցը մի պատշաճաւոր քարոզ խօսեց։

Ինչպէս ասում են, հանգուցեալը ժառանգներին 20,000 ր. կարողութիւն է թողել, որոնք ուզում են զարձեալ մի բանով անմահացնել հանգ. Կարապետ Պապովի անունը։

—

ԲԱՐԱՆԱ գիւղից (Ղազ. գաւառ).— Մեր գիւղում անբարոյականութիւնը ծայրայեղութեան հասցրած մի մարդ է ապրում, որ ինքը ամուսնացած լինելով, մինչև այժմ մօտակայ Կողբ գիւղում մի սիրուհի էր պահում. այժմ նա սիրուհուն բացարձակապէս իւր տունն է բերում և օրինաւոր կնոջը գուրս անում, նոյնպէս իւր այն պատանիներին, որոնք հանդարտում են իրենց մօրը պաշտպանել։ Նա մօտ 55—60 տարեկան կ'լինի, իսկ իւր կինը մօտ 50 տարեկան. ունի աղջ որդի, ոչնչից չորսը պսակուած են և միւնչև անգամ նորանք էլ երեխանց տէր են։

— Սեպտեմբերի 5-ին տարտափելի կարկտահալ գալով մեր գիւղացիներին զրկեց իրենց այգիներից և պաղից, որ այս տարի չատ լաւ բերք էին խոստանում։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ.—Սեպտեմբերի 8-ին եկեղեցական քաղաքիս ժողովարանի դահլիճում կայացաւ երգչուհի օր. Գէնջևանի համերգը։ Այդ օրը անընդհատ անձրևում էր, երեկոյեան ևս, և գուցէ հենց այդ պատճառով էր, որ դահլիճը կիսով չափ զատարկ էր։ Բացի հայերից կային և օտարազգիներ, որոնք տեսնելով ապառնների զատարկ լինելը, հայերի անտարբերութեան էին վերագրում այդ, որը և յատուկ է մեզ զանազանութիւններիս։ Օր. երգչուհուն ծաղիկներով էին պատուում։ Գանձակեցի Վ. Մամիկոնեանը նուագում էր թաւի վրայ ազգային եղանակներ և եւրոպական երգեր, որով մանգամայն հիացրեց հանդիսականներին իւր նուրբ ածելով։ Երգչուհուն ուղեկցում է մեր բանաստեղծ Գաւակնանեանը։

— Երկու ամիս չորսնակ Թազ կուլ տալուց յետոյ, ահա երեք օր է, որ գիշեր և ցերեկ անձրև է գալիս, և դրա համար էլ, որ մեզանում կատարեալ ձրմեռ է։

—

ՂԶԼԱՐԻՑ.—Օգոստոս ամսուայ փշոց քամիներից մեր խաղողի այգիները ամանց մեծ չ'մեացին։ Յուլիս ամսուայ մի քանի անդամայ տեղացող կարկտահան յորդ անձրևներն ևս իրենց մեծ նեղը տուած էին, իսկ վերջին օրերն էլ հնձարկուից մարելին մնացած վնասները։ Բնութեան այս արհաւիրքների դէմ դժգոհութիւն չենք յայտնի, քանի որ մի երրորդ տարուած ևս օգտուում է մեր այգեստէրերին, այն է՝ Ղզլարի գիմաց առևտրով պարապողներից։ Այգեպազի մեզանում սկսուեց սեպտեմբերի 3-ից։ Հարուստ և թէ միջակ այգեստէրերը աչխատում են, որքան կարելի է չտալ «քաղցուն» ածելն առաջուներս, որ յետոյ գլխարկները վերածում են թողնում, որ ինքը ամուսնացած լինելով, մինչև այժմ մօտակայ Կողբ գիւղում մի սիրուհի էր պահում. այժմ նա սիրուհուն բացարձակապէս իւր տունն է բերում և օրինաւոր կնոջը գուրս անում, նոյնպէս իւր այն պատանիներին, որոնք հանդարտում են իրենց մօրը պաշտպանել։ Նա մօտ 55—60 տարեկան կ'լինի, իսկ իւր կինը մօտ 50 տարեկան. ունի աղջ որդի, ոչնչից չորսը պսակուած են և միւնչև անգամ նորանք էլ երեխանց տէր են։

— Սեպտեմբերի 5-ին տարտափելի կարկտահալ գալով մեր գիւղացիներին զրկեց իրենց այգիներից և պաղից, որ այս տարի չատ լաւ բերք էին խոստանում։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ.—Սեպտեմբերի 8-ին եկեղեցական քաղաքիս ժողովարանի դահլիճում կայացաւ երգչուհի օր. Գէնջևանի համերգը։ Այդ օրը անընդհատ անձրևում էր, երեկոյեան ևս, և գուցէ հենց այդ պատճառով էր, որ դահլիճը կիսով չափ զատարկ էր։ Բացի հայերից կային և օտարազգիներ, որոնք տեսնելով ապառնների զատարկ լինելը, հայերի անտարբերութեան էին վերագրում այդ, որը և յատուկ է մեզ զանազանութիւններիս։ Օր. երգչուհուն ծաղիկներով էին պատուում։ Գանձակեցի Վ. Մամիկոնեանը նուագում էր թաւի վրայ ազգային եղանակներ և եւրոպական երգեր, որով մանգամայն հիացրեց հանդիսականներին իւր նուրբ ածելով։ Երգչուհուն ուղեկցում է մեր բանաստեղծ Գաւակնանեանը։

—Երկու ամիս չորսնակ Թազ կուլ տալուց յետոյ, ահա երեք օր է, որ գիշեր և ցերեկ անձրև է գալիս, և դրա համար էլ, որ մեզանում կատարեալ ձրմեռ է։

—

ՂԶԼԱՐԻՑ.—Օգոստոս ամսուայ փշոց քամիներից մեր խաղողի այգիները ամանց մեծ չ'մեացին։ Յուլիս ամսուայ մի քանի անդամայ տեղացող կարկտահան յորդ անձրևներն ևս իրենց մեծ նեղը տուած էին, իսկ վերջին օրերն էլ հնձարկուից մարելին մնացած վնասները։ Բնութեան այս արհաւիրքների դէմ դժգոհութիւն չենք յայտնի, քանի որ մի երրորդ տարուած ևս օգտուում է մեր այգեստէրերին, այն է՝ Ղզլարի գիմաց առևտրով պարապողներից։ Այգեպազի մեզանում սկսուեց սեպտեմբերի 3-ից։ Հարուստ և թէ միջակ այգեստէրերը աչխատում են, որքան կարելի է չտալ «քաղցուն» ածելն առաջուներս, որ յետոյ գլխարկները վերածում են

ցրած և մի չէզ գինու «ամուշը» ձեռքերին, ընկերն ազատների անունը լսելիս թէ՝ ապա գինիս առնեու. նրանք էլ կամ կառնեն, կամ թէ չէ կառնի «վախտը չէ»։ Ուշացնում են, որ յետոյ էժան առնեն։ Այսպիսով քանի քանի այգեստէրեր ճնաւում են, այգու վրայ ծախսած գումարը չ'հանելով։ Դեռ ևս նոր պինին կամ քաղցուն գին չունի. ապառում են ազատների վերադարձին Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառներից։ Մեզանում կեանքը փոքր ինչ ևս է գալիս, քանի որ այգեգաղի ժաղանակն է։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ—Արդէն մօտեցել է ուսումնական տարին։ Իրաքանչիւր քաղաք և թէ գիւղ չատագում է վաղօրօք հոգալ իւր պէտքերը—ուսուցիչներ վարձել, աչակերտներ ընդունել, այդ բանում, ինչպէս երևում է, միմիայն բացառութիւն են կազմում մեր քաղաքի եկեղեց.-ծխ. երկտեղ ուսումնարանի հոգաբարձուները, որոնք բոլորովին անհոգութեամբ են վերաբերում դէպի ուսումնարանի բացումը։ Դեռ ևս ոչ մի ուսուցիչ չի վարձած, թէպէտ այդ բանի համար դիմել են թեմական աւագ քարտուղարին, նրա կամքին յանձնելով ուսուցիչների ընտրութիւնը։ Օգոստոսի 25-ից արդէն բացուել է քաղաքային գպրոցը և սկսուել է աչակերտների ընդունելութիւնը, իսկ մեր ժողովուրդը և խնդրամատոյցները դեռ ապառում են, թէ երբ պիտի հոգաբարձուները սկսուին իրենց թմրութիւնից և սկսեն ընդունելութիւնը։ բայց, ինչպէս երևում է, այդ բազդին երբէր չենք արժանանալ և մեր ժողովուրդն էլ բազմիցս աչքի առաջ ունենալով այդ հանդամանքը, չապառում է գոնէ իրենց օրերուը քաղաքային դպրոցում ընդունել տալ. և ահա այսպիսով տեղիք են տալիս մեր գպրոցի փակուելուն։ Փոխանակ մեր քաղաքում էլ երկդասեան ուսումնարան բաց անելու, որպէս զի մեր մանուկներն էլ միջոց ունենային փոքր ի շատէ ընդարձակելու իրենց մտաւոր զարգացումը, ընդհակառակն ենք տեսնում. Մեր ուսումնարանի այս զժբաղդ գրութիւնը չենք անցեալ ուսումնական տարուայ խառնակ գրութիւնից զուշակեցինք, այլև աւագ ուսուցչի ունեցած յարաբերութիւնները։ Այդ ուսումնարանի պատասխանատուներից մէկը չէիշնք։ Հոգաբարձուներից մէկը ձմեռ ժամանակ ամէն օր մի բևռը ցախ էր ուղարկում ուսումնարանը տաքացնելու համար, այն

պէտք է կարմրաթոյր լինի, ինչպէս ասում են, կաթն ու արիւն, իսկ չրթունքները մայիսուայ վարդի կոկոնի նման «Միջնորդ»ը անգիտութիւններ էր հաւաքում, թէ ով է գիամբէգին խնդիր տալու և ամէն մէկին անպատճառ հարցնում էր. «ամէն բան պատրաստ է»։ Այդ նրչանակում էր, մի ատամոց կամ հնգանոց կնյ գիամբէգի համար, իսկ մի երկքնոց էլ հասատուլի համար։ «Տէրերի կառավարիչը» պարտաւոր էր ամէն մի գիւղում մի հարուստ մարդ լինել լինէր դա իշխան, ազնուական կամ հասարակ գիւղացի—այդ միևնոյն էր։ Ահա այդ հարուստը պէտք է հիւրասիրէր գիամբէգին ու նրա հասատուներին.... «Նուիրատուութիւնների կարգադրիչը» պարտաւորութիւնն էր հակել, որ գիւղացիներն առանց նուիրատուութեան գիամբէգի աչքին չերևան.... Գիամբէգն անդադար հենց ուղևորութիւններ էր անում։ Այսօր մէկ գիւղն էր գալիս, վաղը միւս գիւղը, երրորդ օրը մի այլ հայրն։ Առ հասարակ ժամանակ անցկացնելու վերաբերմամբ պէտք է ասել, որ հենց միչտ քէֆի մէջ էր։ Կատարեալ իշխան էր նա գիւղերում և գիւղացիները հենց այդպէս էլ կոչում էին նրան։

Որմէհետև այժմ գիամբէգի տեղ պէտք է մատուռալիան ընտրէր, ուստի ես ևս ուզեց հետևել նրա ձևերին և վերցնել նրա սովորութիւնները։ Այսպէս օրինակ սովորում էի, թէ ինչպէս պէտք էր զրոյ դռ պատուիրեցին մի լաւ զգալ տալ գիւղացուն, եթէ նա զատարկ ձեռներով գար առաջս, կամ թէ չէ ինչ հնարով գեղեցիկ կնոջ ամուսնուն մի քանի օրով ընտանիքից մի հեռու տեղ ուղարկել։

Մի խօսքով ես չէի կարողանում ե ընակայել, որ բացի սրանցից կատարելու ուրիշ ո և է գործ կարող եմ ունենալ չինական հասարակութեան վերաբերմամբ։ Իմ ապագայ գործունէութեանս օրինակ գիամբէգն աչքիս առաջին էր և արդէն առաջուց հրճուում էի ապագայ դրութեանս վայելչութիւնն վայելելու։ Հենց կարմիր ու կապոյտ թղթադրամներ էին աչքիս առաջին և ես մեծ անհամբերութեամբ սպասում էի ընտրութիւններին։

Վերջապէս հասաւ վաղուց ցանկալի րոպէն։ Եկաւ մովրովի օգնականն, գիւղացիներին հաւաքեց և յայտնեց մեծարքայի չնորքը։ «Այսուհետև—ասաց նա—ձեզ չինական ինքնավարութիւն է չնորհուում, ուստի ընտրութիւններն անելիս զգոյշ եղէք։ Խելացի և ազնիւ մարդկանց ընտրեցէք...»։

Այս խօսքերից սկսաւ սիրտս ուժգին բաբախել։ Չէի կասկածում, որ հենց ինձ էին առաջին թեկնածուն նչանակելու։

Ժողովուրդը մի քանի խմբերի բաժանուեց և սկսաւ ասք ու քիճել, թէ ում պէտք էր ընտրել.... Համարեա ոչ ոք իմ անունս չէր յիչում։ Մի քանի հոգու անուն էլին տալիս, բոլորն էլ արքունի գիւղականներից։ Ինքներդ դատեցէք, թէ որտեղ հասաւ այդ չիմարութիւնների ապերախտութիւնը, որ մինչև անգամ հոթը պրոտով հայհոյում էլին ինձ, մանաւանդ իմ աղիս։ Բոլորն էլ, ունենալ որ առաջներս նախկին աղիս միջոցին 1—2 րուբլի էր առուցել, այժմ մանրը բերին և ամենաանխիղճ կերպով սկսան կաշառակեր անուանել ինձ։ Տեսայ, որ բանս բարդ է և պէտք է մի որ և իցէ միջոցի դիմել։ Գիւղացիների մէջ ճանաչում էի երկու հոգի, որ տոննապատած երես էին և գոռում գչում բարձրացնող։ Նրանց մի կողմ քաչելով ամէն մինի ձեռքը հինգ-հինգ րուբլի դրի և պատուիրեցի գործել.... Ինչ ասել կ'ուզի, որ նրանք էլ պռատ սկսան։ Գիւղացիների առաջարկած բոլոր թեկնածուները վերացան։ Վերջ ի վերջոյ աղմկալի ժողովը, ինչպէս ու գոռում-գոչումը գիւղացիներին յոգնեցրին։ Առաւօտից մինչև համարեա երեկ մայր մըտնելը միայն թեկնածուների ընտրութեամբ զբաղուեցան։ Տասերը, մանաւանդ կաշառուած գիւղացիներն իրենց գոռոցով բոլորի էլ ձայնն տարան և ոչ ոքին ապրում, որ ինքը ամուսնացած լինելով, մինչև այժմ մօտակայ Կողբ գիւղում մի սիրուհի էր պահում. այժմ նա սիրուհուն բացարձակապէս իւր տունն է բերում և օրինաւոր կնոջը գուրս անում, նոյնպէս իւր այն պատանիներին, որոնք հանդարտում են իրենց մօրը պաշտպանել։ Նա մօտ 55—60 տարեկան կ'լինի, իսկ իւր կինը մօտ 50 տարեկան. ունի աղջ որդի, ոչնչից չորսը պսակուած են և միւնչև անգամ նորանք էլ երեխանց տէր են։

— Սեպտեմբերի 5-ին տարտափելի կարկտահալ գալով մեր գիւղացիներին զրկեց իրենց այգիներից և պաղից, որ այս տարի չատ լաւ բերք էին խոստանում։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ.—Սեպտեմբերի 8-ին եկեղեցական քաղաքիս ժողովարանի դահլիճում կայացաւ երգչուհի օր. Գէնջևանի համերգը։ Այդ օրը անընդհատ անձրևում էր, երեկոյեան ևս, և գուցէ հենց այդ պատճառով էր, որ դահլիճը կիսով չափ զատարկ էր։ Բացի հայերից կային և օտարազգիներ, որոնք տեսնելով ապառնների զատարկ լինելը, հայերի անտարբերութեան էին վերագրում այդ, որը և յատուկ է մեզ զանազանութիւններիս։ Օր. երգչուհուն ծաղիկներով էին պատուում։ Գանձակեցի Վ. Մամիկոնեանը նուագում էր թաւի վրայ ազգային եղանակներ և եւրոպական երգեր, որով մանգամայն հիացրեց հանդիսականներին իւր նուրբ ածելով։ Երգչուհուն ուղեկցում է մեր բանաստեղծ Գաւակնանեանը։

—Երկու ամիս չորսնակ Թազ կուլ տալուց յետոյ, ահա երեք օր է, որ գիշեր և ցերեկ անձրև է գալիս, և դրա համար էլ, որ մեզանում կատարեալ ձրմեռ է։

—

ՂԶԼԱՐԻՑ.—Օգոստոս ամսուայ փշոց քամիներից մեր խաղողի այգիները ամանց մեծ չ'մեացին։ Յուլիս ամսուայ մի քանի անդամայ տեղացող կարկտահան յորդ անձրևներն ևս իրենց մեծ նեղը տուած էին, իսկ վերջին օրերն էլ հնձարկուից մարելին մնացած վնասները։ Բնութեան այս արհաւիրքների դէմ դժգոհութիւն չենք յայտնի, քանի որ մի երրորդ տարուած ևս օգտուում է մեր այգեստէրերին, այն է՝ Ղզլարի գիմաց առևտրով պարապողներից։ Այգեպազի մեզանում սկսուեց սեպտեմբերի 3-ից։ Հարուստ և թէ միջակ այգեստէրերը աչխատում են, որքան կարելի է չտալ «քաղցուն» ածելն առաջուներս, որ յետոյ գլխարկները վերածում են

Ամբոխը կանգ առաւ։

Ես արդէն իսկ գիտէի, որ գիւղացիներից ամէն մէկին էր իրեն հարկաւոր խաղաղութիւն կ'նամարէր կովի կոշիկ անցնելու։

— Ի՞նչ էք կանչել—կրկին ասացի ես,—ով որ ինձ է ուզում Թազ իմ կոչս գայ, իսկ ով որ հակառակ է Թազ կովի կոշիկ քաչէ։

Իմ կատակիցներս գոռացին.

—Մենք քո կողմից ենք գալիս, իսկ ով որ ուզում է, Թազ կովի կոշիկը քաչէ։

Ամբոխը ծափահարեց և ամբողջովին իմ կողմն անցաւ։ Միայն իմ հակառակորդ էր, մինակ մնացել էր կովի կոշիկը։ Սկսան ծիծաղել, հանուրներ անել այդ առթիւ։ Ինձ մատնահարիւր ընտրիչներ Մալթովի օգնականը չղթան անցկացրեց վիզս և չնորհաւորեց նոր պաշտօնս։ Ամբոխը նոյնպէս չնորհաւորեց ընտրութիւնս օրսոգին «կեցցէ»ով և վերջապէս ցրուեցաւ։ Ես ափսոսութիւնից պար էի գալիս։ Ընտրութիւններից յետոյ արդէն ես սկսայ քիթս բարձր պահել և երևակայութեանս մէջ պատկերացա դիամբէգի նկարը։

(Կը չարունակուի).

Ո ս տ ա ն ի կ։

էլ բոլորովին թաց և մինչև ժամանակ պատրաստում էր ծառային հանձնել գնել իրեր անելու համար. պրանից կարելի է երևակայել, թե այդ ատամնաբանը ինչ տանջանք տեղեր պիտի տնեներ և ինչ սանրը ինչ դրութեան մէջ պիտի լիներ. տարակոյս չկայ, որ նրանք ամբողջ դար պիտի տեղնին բերնի դուրս թափվելով իրենց տատ մանրերը տարտնիով. Աւազ տատ, մեռելն էլ կը խօսէ՛ք, բայց...

Այս բանիս մեր ժողովուրդը միանգամայն տանել է ատամնաբանից...

Ատամնաբանի տնկարդ գրութիւնը ոչ պակաս ազդում էր նաև թատրոնական գործերի վրայ. Ամբողջ տարեայ մէջ մի ներկայացում անգամ չեղաւ, չհայելով, որ դրանից գոյացած արդիւնքն ատամնաբանի համար գրեթէ ամբողջ տարիներից մէկն է կազմում. Վերջին անգամներում սերտողները 2 ներկայացում առնելին, որոնք չատ աջող անցան և մօտ տարիս բաբեր տամանկներ ծախուեցան. բայց այդ գումարը մինչև այժմ էլ չի յայտնուած, թէև այդ գումարը հաշուած է ատամնաբանի մուրհակ տատանի մէջ.

ԹՈՒՐՔԵՍՏԱՆ *)

(Մ ի ջ ն-Ա ս ի ա)

—

Թութմոսների աշխարհակալ Ամենհոթեպը, որ ծնուել է Սամար-Ղանդի շրջակայքում 1336 թ. տալիլի 9-ին, կրթուտարեր տղայ տնքներ գործելով Միջին-Ասիայում՝ իր հանիկ կատարած տատանութեան էր տարածում և նրա ազդեցութեան տակ գտնուող ամեն երկիրներ ու տարածութեան մէջ մի նոր կրօնական շարժում էր յառաջացնում. Ամենհոթեպը ժողովրդի աստուածների տեղ ճանաչում էր միայն մի աստուած, որին նա կոչում էր Ատոն, և որի պատկերը նկարում էր մի կլոր սկաւառակի տեսքով, որի ճառագայթները վերջանում էին մարդկային ձեռքերով. Ատոնի պաշտամունքը Ամենհոթեպը ուզում էր տարածել ամբողջ աշխարհում, որի համար նա ուղարկում էր իր քարոզիչները տարբեր կողմերը. Ամենհոթեպի կրօնական բարեկարգութիւնները ընդունելութիւն գտան Ասորեստանում, Բաբելոնում, Միջագետքում, Փոքր Ասիայում և Եգիպտոսում. Ամենհոթեպի կրօնական բարեկարգութիւնները ընդունելութիւն գտան Ասորեստանում, Բաբելոնում, Միջագետքում, Փոքր Ասիայում և Եգիպտոսում. Ամենհոթեպի կրօնական բարեկարգութիւնները ընդունելութիւն գտան Ասորեստանում, Բաբելոնում, Միջագետքում, Փոքր Ասիայում և Եգիպտոսում.

*) Տես «Նոր-Դար» № 135.

ժերը հետզհետէ թուլացրել և նա վայր ընկաւ. Բայց ժրջան մրջիւնն առաջին նստած անաջողութիւնից, չվհատեց և էլի բարձրանալ սկսեց. սրտոտ ամենայնիւ դարձեալ ցած ընկաւ. Համբերատար միջատն ուղին փոփոխելով այսպէս չարունակում է իւր գործողութիւնն առանց վհատութեան. Վերջապէս 72 առանց վհատութեան. Վերջապէս 72 նախորդ փորձից յետոյ 73-րդ անգամը նրան աջողուում է հասնել իւր նպատակին —հացահատիկը հետը տանում է իւր ցանկացած տեղը. Լբտած Լէնկ-Թէմուրի վիշտ ու յուսահատութիւն արտայայտող դէմքը յանկարծ փայլում է ուրախութիւնից և նա գոչում է. «Մրջիւնը մի մեծ գոտ տուից լուռ և ես դրանով պիտ առաջնորդուի բոլոր կեանքս մէջ». Եւ նա սիրտ առաւ, զօրքին էլ քաջալերեց. Առնելով առաջնութեան թշնամիների ժողովուրդը, քաշ ռազմագէտ իւր զօրքի մի մասը թողցրեց լեռնագոտու արևմտեան լուսնեներում, ուսկից ախոյանները պիտի գային, իսկ ինքը միւս մասի հետ միասին յետդետ քաշուեց. Հակառակորդները միամտաբար հետևում էին նրան. Եւ երբ թշնամու զօրքի մի մասն արդէն անցել էր սարանցքը, իսկ միւսը դեռ անցքի մէջն էր. յանկարծ պարսկական մէջ տնան իրենց սարատուբը պատից թշնամուն. Մարն իր թևերը տարածել էր իսանների զօրքի վրայ. Յուսահատ ազատամարտով ու գտնուելուն հնձեհանգրով մեռնում էր օդը. սարը գիսակներն աստղերին վառում էին գնում. Ընչազուրկ ընկածները թաղում էին վարդագոյն արեան մէջ. Բարբարոսներ ցնծութեան ազաղակները, սրատային թմբուկները և տանուրէք լսելի էր «կեցցէ Թէմուրլանը». Առանց ժամանորոց լինելու, Լէնկ Թէմուրի հրամանով լուսանցքի մէջ թափուեցան բոլոր գիսակները, կարատից գետ հոսանքը և ջուրը լճացաւ լեռնագոտու արևմտեան կողմում. Ապա Լէնկ-Թէմուրը բերկրալից հանդիսաւ առաւ իւր զօրքի տեսուչութիւնը, չնայած կը փափագէր այդ անգորը ուրախ ժամերն երկար վայելել, եթէ գործուհնայ, հնար լրտեսը նրան լուր չբերէր, թէ թշնամու մեծ մնացորդն արդէն մօտնալու վրայ է. Լէնկ-Թէմուրն իսկոյն վեր թռաւ անկից, հրամաններ արձակեց, ջրի տատ կանգնած պատնէշի վրայ պահնականներ նշանակեց, իսկ ինքը մի բարձր գիրք քանելով գիտում էր թշնամու կողմը՝ անթարթ աչքերը դէպի այնտեղ յառած. Վերջապէս երևեցաւ խաժադաժ զօրքը և Լէնկ-Թէմուրն իւր վերջին հրամանները տալով կազմ ու պատրաստ սպասում էր նրանց. Լէնկ-Թէմուրի նպատն պէս՝ ճարպիկ պահնականներն արագութեամբ քարուքանդ արին գիսակներից կազմած պատնէշը և հեղեղի կատաղի հոսանքն իւր առաջ տանելով թշնամու խաժանը՝ գրեթէ ամենքին խեղդամահ արեց. Ի յիշատակ այս փառատոր յաղթութեան Լէնկ-Թէմուրը տարի ճակատին փորագրեց արդէն սկսուած սրճանագրութիւնը, և յետոյ իւր արշաւանքը շարունակեց դէպի արևմուտք.... Այդ լեռնացքը կոչուեցաւ «Լէնկ Թէմուրի գուռն», կամ «պատնէշ» և մինչև այսօր կրում է այդ անունը. Թէ որ ատելմանի էր հանում Թէմուրլանի (Լէնկ-Թէմուրի) արիւնանեղութեան սէրը,—բաւական է յիշել, որ նա մի անգամ Սպահանում 72000 մարդկային գլուխներից մի տնաղին բարդ կանգնեց. Թէմուրլանը մեռաւ 1405 թ. և թաղուեց Սամար-Ղանդում դեռ իւր կենդանութեան ժամանակ չնել տատած շիրմի մէջ, որի վրայ այժմ մզկիթ է կառուցած և ծառայում է իբրև ուխտատեղի. Այս մզկիթը երկյարկանի է՝ բաղկացած զանազան բաժանմունքներից. Այդ ճարտարապետական չինութիւնը մի քանի տեղերից խախտուած է, որ չուտով վերանորոգելու է՝ մզկիթապահ մոլլաների տատով. Նոյն մոլլաներից տեղեկացայ, որ այդ քանդակազարդ մզկիթի գմբէթային ներկը Լէնկ-Թէմուրի ժամանակից է մնացած. այդ հանգամանքն ի նկատի ունենալով, մօտ 5 տար մեզանից տատ ապրող ճարտարագործ վարպետների հրամանին ետևի ևս բարձրանում է մարդս ոչ քոմի.

(Վերջը միս անգամ)

ԲԱԼԱԽԱՆԻ, ՆՐԱ ԱՐՒԻՒՆԳՒՆ ՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆԳԸ *)

(Վերջ)

Իբրև ենթադրութիւն, մի կողմը թողնելով այն հանգամանքը, որ կարող են լինել այնպիսի քիմիական, մեխանիկական կամ երկրագիտական պատճառներ, որոնք երբ և իցէ նաեթի գոյութիւնը կարող են նուազեցնել և կամ բոլորովին անհետացնել, մենք մտան ուցոյց պիտք է լինինք նաեթի մի անդադրելի և տանուրկրելի թշնամու վրայ, որին նաեթն ինքն է նպատատ իրեն ոչնչացնելու. դա հենց էլ նաեթը տրոյ պաշար է, նաեթը նոյն իսկ հենց է վերաթոխուած դրութեան մէջ, ուստի և անդադար այնտեղ, որտեղ նաեթ կայ և որտեղ հարկատոր զգուշութիւնները չեն գործ դրուում, միշտ հրդեհներ են պատահում, որոնք զգալի վնասներ են առաջացնում. Ամենքին յայտնի է, որ չորեթի չի անցնիլ, որ Բալախանում այս ինչ կամ այն ինչ տեղ հրդեհ չլինի, այս ինչ կամ այն ինչ վիշկան, այս ինչ կամ այն ինչ հորը չայրուի. Անկասկած դժուար թէ կարելի լինի Բալախանում ջրով օգնութիւն հասնել և կամ այրուող վիշկաները քանդել, նամանաւանդ, որ այդտեղ, անշուշտ, պէտք է առաջանայ այնպիսի սոսկալի տաքութիւն, որ հրդեհին մօտենալը բոլորովին անկարելի պիտք է դարձնէ. Մնում է միմիայն, որ այրուող տեղը կամ չինութիւնը թողնես իր կամքին, եթէ արդէն հրանը բանից անցած է և բոլոր ուշադրութիւնդ դարձնես նրա չրջակայքի վրայ, որտեղ տղղակի տարածուած են հրոյ գանազան պաշարներ նաեթոտ գետնի վրայ և այլնէ բանով միանգամից չեն բաժանուում. Հաղիւ է պատահում վիշկայ կամ արդիւնարան, որի սահմանը քարէ, կամ տախտակեայ պատերով չրջապատուած լինի և որտեղ կարող են այրուել ոչ թէ միայն չրջակայ չինութիւնները, այլ մինչև անգամ նաեթով ծծուած գետինն ու հողը.

Աւելորդ ենք համարում ասել, թէ որքան մեծ պատասխանատուութիւն կայ Բալախանում գործարանատէրերի և նոյն տեղը գործող ու ապրող անձերի վրայ, իրենց և միևնոյն ժամանակ ամբողջ հասարակութեան չահերի պահպանութեան և ապահովութեան համար. Մենք կարծում ենք, որ ամեն մի ֆիրմայ անշուշտ պիտք է աշխատայ այս մասին իւր սլուչեալ կանոնները և կամ թէ կառավարութիւնից ստացած ու յանձնարարուած պատասխանատու հրահանգները.

Այժմ օր ըստ օրէ գործը ընդարձակուում և առաջ է գնում, վիշկաների թիւը բազմանում է և կտսայ կամաց իրար մօտենում, և օր չի անցնում, որ մի գործող հին վիշկայի մօտ չբանի մի նորը, միևնոյն ժամանակ գետնի այս կամ այն բացօթեայ տեղերում թափուած նաեթի ու մազուտի քանակութիւնն աւելի չատանում. Դժուար չէ երևակայել, որ կարելի կլինի ապատել այնպիսի մի օրի, երբ ամբողջ Բալախանում միմիայն մոխիր կարելի է տեսնել, և թէև Բալախանին դրանով իւր գոյութիւնը կարող է և չկորցնել, բայց ատացուած աւերմունքի թիւն ու քանակութիւնը այնպիսի հարուած կարող է տալ տեղիս չահաբեր գործունէութեան, որի տակից դուրս գալու համար մեծ ջանք, նեղութիւններ և տարիներ կ'տարկատուրեն. Արդէն երևում են մի քանի փոփոխութիւններ, որից կարելի է կարծել, որ կամաց կամաց ուշադրութիւն է դարձնում այդ մասին. Համաբեա թէ այժմ ամեն վիշկայի, կամ հորերի մօտերքում գիշերները գործ է դրւում միմիայն էլէկտրական լուսատուութիւն, փոխանակ տաթի, որից անզգալար վտանգ կարելի է տատել. Բայց տատել լաւ կ'լինէր, որ կարողութեան չափ բարելուին հետատքէր այդտեղից նաեթի լուսատուութիւնը և ամենայն կերպով մոցատէր էլէկտրականը այն տեղերում, որտեղ լոյսի կարիք է զգացւում.

Ամփոփելով մեր տատճնները, աւելորդ չենք համարում յիշեցնել, որ երբ ուշադրութիւնդ գարձնում ես լուսատուած երկրների մարդկանց գործունէութեան վրայ, բոլորովին այլ բան ես տեսնում, քան թէ մեզ մօտ է. այնտեղ մարդիկ այնպէս չեն ապրում, ինչպէս մեզ մօտ. այնտեղ այնպէս չեն օգտում բնութեան տատած բարիքներով, ինչպէս մեզնում. այն տեղերում բնութիւնից տատցուած արդիւնքն ու հարստութեան միջոցները բորդական տեղն են բռնում մինչև անդամ, ուստի այնտեղ մարդիկ ապրումն համեստաբար, առանց մէկը միւսին կեղեքելու, առանց իրարից գանգատուելու. ոչ երկիրը մարդից, և ոչ մարդը երկրից. այդ տեղերում բնութեան տատած այդ տեսակ արդիւնքը, միմիայն աւելի կամ պատահած է, իսկ առաջին և ամենագլխատոր տեղը բռնում է այդ տեղերի մարդկանց չալծունութիւնը. Նրանք ձրիակեր չեն, նրանք գիտեն, թէ ինչ տեսակ պէտք է վարուել, որ բնութեան առատ մատակարարած բարիքի ամենաքիչ մասովը մեծ օգուտ ձեռք բերեն և միևնոյնը նորից մեծ չնորհակալութեամբ վերադարձնեն. Նրանք անդադար չարժում են ուղղով և օր ըստ օրէ փոփոխակի նորատեծութիւններ ստեղծելով իրենց գործունէութեան մէջ աւելի են հետաքրքրում հատարակութիւնն ու նրա ուշադրութիւնն իրենց վրայ գարձնում. Նրանք անդադար պատրաստ տպատում են և հաղիւ թէ գործը փոքր ինչ հնացաւ կամ ձանձրալի դարձաւ, իսկոյն և նրանից վերադրելի ու մատչելի գործ հատարակութեան. Անշուշտ նոյնը պէտք է լինէր և Բալախանում, որտեղ մեծ գործ կայ, և որտեղ չարժում է կենդանի ոյժ և մեծ դրամական կարողութիւն... բայց այդպէս չէ, գետինը միատակ տակառ չէ, նա դժուար թէ կարողանայ մշտապէս մատակարարել իւր բարիքը, նա պլոկուելով, պլոկուելով կարող է երբ և իցէ պատալ, դադարել իւր բարիքները տալուց, և այն ժամանակ ամեն ինչ կարող է թաղուիլ իսորին մթութեան մէջ.... Սոյն հանգամանքները ստիպում են ընկնում միմիայն մի բան. գա այն է, որ գործը «գնինն 'ի նորս փոխելով» օր ըստ օրէ ընկնում է մատղ ուսանող երիտատարդութեան ձեռքը, որոնք տատրիներով տոգորուելով, ամբողջ ուժերով պրկել են գիտութեան ճիւղերը հիւսիսային տատնանջիքներից և բեղմնատրուած հայրենիք վերադարձնել. Նրանց մէջ կան մինչև անդամ տատնուատուր անհատներ, որոնց մինչև անդամ մատանցոյց կարելի է անել. Ցոյս կայ, որ նրանք մէջք մէջքի կ'տան, կ'ժողովեն իրենց ուժերն ու եռանդը գիտութեան, գործի և երկրի բարօրութեան համար, հետ. ձեռով այն մի քանի անհատներից, որոնց մէջ արդէն պողպատ է տպագայ բարժուայի տիպարը....

Մ[illegible]. Ղալաթեզ.

Բագու.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՑԻՑ

—

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 19 օգոստոսի.—Ամենս. Տ. Տ. Նիկոդիմոս պատրիարքն ծանաց, որ 1883-ին պատրիարք ընտրուած էր, վերջերս հրաժարեցաւ իւր պաշտօնէն և երկու ծոպէ երթալով, երեքշաբթի օր առատան չոգնատալ Պօլիս կը մեկնի հոն Թալքի ըստաց կղզին բնակելու. Նրա հրաժարման պատճառներն չատ են և անոնք ալ անպիտանի կամ գաղտնի. իսկ կերևի թէ քոմն պատճառը ինքնապրա իչխելն է. Ցոյն միաբանք անընդլով հայոց միաբանական կետանքը և օրէնքը, կուզին նրանց հետևելով կառավարութիւն. այսինքն պատրիարքը իրատանք չունենալ առանձին գործելու, այլ միաբանական ոխտին ընտրեալ անօրէն ժողովոյ պիտաբեանք և որոշմանբ. տակաւին Ն. Ս. Տ. Նիկոդիմոս հանատակ դիրք մը քանելով, չէր անատ նոցա և ինքնին կը գործէր առանց համաձայնութեան. Ինդիրը պիտի գնչ հետևանք ունենար ասկից մի տարի առաջ, վասն զի միաբանք միաբերան նրա պաշտօնանկութիւնը ազգին. իսկ նա առանց ժամանակ կորցնելու, յայտնեցաւ միաբաններէն մի քանին (յոյն և մի եպիսկոպոս) աքսորել տալ տէրութեան միջոցաւ. Աքսորեալը երկար ժամանակ Պօլիս կենալէ յետոյ, վերջապէս կարացին հոս վերադառնալու հրամանագիր մը ձեռք ձգել Մեծ Եպարքոսէն. և արդարև պատրիարքն հարկադրեցաւ զիրենք ընդունելու. Այն օրէն խախտուի՛ երեկ իր աթոռ. վասն զի մեծ էր հանատակորոյց յաղթութիւնը. Ինք թէև կ'ուզէր նոյն ժամանակ հրաժարիլ, սակայն կը յուսար նորէն աքսորել մի քանին և առաջուան նման պաշտօն վարել. և որովհետև ի պերն ելաւ իր խորհուրդ և օր ըստօրէ անձնական տիարութիւնն ալ կը ծանրանար, վերջապէս միաբանութեան համաձայնութեամբ հրաժարեցաւ և իր հրաժարականն ընդունեցաւ տէրութեան կողմանէ. Ն. Նիկոդիմոս կ'երթայ Պօլիս բնակելու, և տնական 1200 ֆրանկ պիտի առանայ տեզոյա պատրիարքարանէն, իբրև մօտ տնենալով միևնոյն ժամանակ երկու տարկաւագ (տեզոյա միաբաններէն).

Տատ օրէն ի վեր Ն. Սբ. հրաժարականն ընդունեցաւ. ըստ օրէնի հարկ էր իսկոյն փոխանորդ մը կարգել, բայց տակաւին չընտրեցաւ այդ փոխանորդ ի չնորհս կողմնակցութեան միաբանից.

Այս առաւ առանիկ չկրկ ոդ կ'ընէ. Հանրային առաղջութիւնը անցեալ տարւոյն նկատմամբ աւելի լաւ է.

* *

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. – Հոկտեմբերի 1-ին (նոր տոմարով) լրանում է Գերմանիայի ատգիալիստների մասին եղած օրէնքի գործադրութեան ժամանակամիջոցը, և բոլոր բանատրների կառավարութեան հաչուով, ինչպէս տատ են, բրօչիւրներ կը բաժանուեն, որոնց մէջ բացատրուած կը լինին Վիլհելմ կայսրի բարեկարգումների ծրագիրը. Միևնոյն ժամանակ բանատրներին ուղղուած մի հրաւէր կը հրատարակուի, որի մէջ կառավարութիւնը ցոյց կը տայ այն մոլորութիւնները ու սխալները, որ կատուած են չարժման անաջողութեան հետ. Հրաւէրը հետևեալն է. «Մի քանի օրից յետոյ լրանում է ատգիալիստների մասին եղած օրէնքի գործադրութեան ժամանակամիջոցը. Ատգիալ-քաղաքական զանազան ուղղութիւնների պրօպագանդայի ճանապարհը ազատ է կացուցուած, և չուտով բանատրական չարժման ոյժն ազատ և իսկական գնահատութիւն կը ստանայ. Հասել է ժամը, երբ կառավարութիւնից ատգիալական բարեկարգումների համար գործունէութեան նոր եղանակ պահանջող մարդիկ պատրաստ են առաւել, քան երբէք պաշտպանել ատգիալական քաղաքականութեան առաջ ակզբունքները միաստակար բացատրութիւններից. Այդ հայեացքի տեսակէտից մենք հրաւէր կարդալով դիտում ենք բոլոր բանատրներին 1890 թուի փետրու-

արի 4-ին հրատարակած կայսերական հրովարտակները նոր ժամանակաշրջանի հիմնաքարն են կազմում, ինչպես ունենալով նրանց ապագա ընթացքը մշտապես բանաւորական արհեստագործական վերաբերմունքն ու ուղղությունն այն բաների վրայ, որ պետք է կարգի դնի սխտեմը, գործի երթևեկությունն ու ուղղությունն այն աստիճան, որ բանաւորների բարոյականությունն ու առողջությունն ընդ նմին ամենից քիչ վտանգին, այդ հրովարտակները բացատրում են, նշանակում կեանքում սոցիալական ծրագիրը, որ Հոհենցոլլերհանները վճռել են մտցնել իրենց յատուկ հաստատակամությամբ և հետևողականությամբ։ Նրանք, որոնք այս գիտցում իրենց անձնական հաշիւներն ոչ մի առանձնապես վտանգների կողմն անցան։ Բայց ամենն էլ միաբան կը լինեն այն միջոցների վերաբերմամբ, որոնք պետք է պաշտպանեն ժողովրդին բարքերի ապականությունից, պետք է հատատեն ընտանեկան սկզբունքներն ու դէպի հայրենիքն ունեցած սէրը։ Վերամն նիայի բանաւորներ, կայսերական հրովարտակները մի ժամանակ քննում էին, որպէս բնարտզական մարզութիւն։ Մի հատատաք այդ գոհանալութիւնից. քաղաքանութեան բոլոր հետևանքներն այն դէպքում միայն կը յայտնուեն, երբ գործ կը հատնանաք, որ բանաւորները պետութեան ինամքները չպէտք է լինեն, այլ կուռաբական մեծ չարժման նպատակներ։ Մատնենք այն ինամութեան մասին, որ յայտնի չրջաններում յարուցել են հրովարտակները, մատնենք այն խոչդոտների մասին, որ կանգնած են բարենորոգումների ճանապարհի վրայ, և մի ջատէք կառավարութեան ջանքերը, խախտելով միապետութեան նոյն իսկ հիմքերը։

—

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պաշտօնական տեղեկութիւններից երևում է, որ Մուսա-բէյը Բրատայում է ձերբակալուած։ Չնայց վայր ընկնելով նա ոտը կոտրել է։ Նրան Կ. Պոլիս են տարել։

—Դրևմօնը, France Juive յայտնի գրքի հեղինակը, «XIX Siecle» լրագրի թղթակցին յայտնել է, որ Պարիզեան գրաքը մի նամակ ունի, որի մէջ գինուրալ Բալանժէն առաջարկում է նրան միապետութիւնը վերականգնել երեք պայմաններով, այն է՝ որ տարեկան 200,000 ֆրանկ ռոճիկ տանայ, հերցոգի տիտղոս և ժարչալի գաւազան կրի։

—Բալանժականութիւնը մերկացնող Մերմէին չատ բալանժականներ մնում-ժարաի են հրատիրել։

—Լրագիրները զուչակում են, որ իբր թէ Բրազիլիայում եղած յեղափոխութեան պատճառով Պօրտուգալիայում նշանաւոր անցքեր են կատարուելու։

—Ֆրանսիական մի քանի լրագիրներ լուր հաղորդելին, որ արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ խնդիր է յարուցուած դատ բանալու այն անձերի դէմ, որոնք Մերմէի բռնականութեան պատմութեան մէջ մերկացած են։ Բայց «Indepen. Bel.»-ի Պարիզի թղթակիցը հաստատում է, որ այդ լուրը հիմք չունի. ապագայն այն է, որ արդարադատութեան մինիստրը դատ է դնում Պարիզից, ուրեմն այդ բանի դէմ միջոցներ ձեռք առնելու մասին խոսք էլ կարող չ լինել, գոնէ ներկայումս։

—Անգլիական լրագիրների ասելով, Բալանժէն և Բօշֆորը միանգամ նամակներ են գրել այն մասին, որ Բօշֆորը առաջարկում է Բալանժէին իբր տեսչ մի մասին Պարիզ գնալ բարձրագոյն զատատրանին ներկայանալու համար, որտեղ, ինչպես յայտնի է, նրանք անձամբ պէտք է գատուեն Բալանժէն պատրաստակամ նաև չէ ցոյց տալիս Բօշֆորի առաջարկութիւնն ընդունելու. իսկ ինչ վերաբերում է վերջինիս, իբր թէ մտադիր է մնալով բնակ Պարիզում։

—Հոկտեմբերի կիսին Բերլինում ապատում են բելգիական թագաւորին, որի նպատակն է իր կողմից այցելել Վիլհելմ կայսրին։

ԽԱԾՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վաչ Լոռաների տեղը Անգլիական մանրակնոտարան Գլենը, երկաթուղագիտութիւններից յետոյ, այն եղրակացութեան հատաւ, որ այն երեխաները, որոնք խոպացել են կառանների տակ, թեքերի բորբոքումի են ենթարկուել և հիւանդացել են դիֆտերիտով, կամ այն սանը, որոնց երեխաները հիւանդացել են այդ յատով, կառանները նոյնպէս հիւանդացել են նոյն յատով։ Կառանների պատատաստելով, Գլենը տեսել է, որ կառանները հիւանդացել են պատատատած հիւանդութիւններով, որոնք բոլորն էլ թեքերի հիւանդութեան են վերաբերուած։ Այդպիսով երեսում է, որ մեսային կառան կարող է այդ սարսափելի հիւանդութիւնը տարածել։

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Հէ-պեսային գործակալութիւնից)

ԲԵԼԳՐԱԴ, 11 նոյեմբերի. — Ուեներական սահմանը նորից բացուած է սերբիական խոզերն անցկացնելու համար։

ՀՌՈՄ. — Մատսովայի իտալական գաղթականների մէջ խօլերան տարածուում է նաև իտալական գօրքերի մէջ։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԵՐԹԵՎԵԿՈՒԹԻՒՆ

I Անդրկովկասեան երկաթուղի

Գնացք թիւ 1-ին և 2-րդ։

Բաքուից,	պատ.	11 ժ. 8 ր. եր.
Բաղուից,	»	7 ժ. 40 ր. առ.
Բաքուից,	մար. ատ.	8 ժ. — ր. առ.
Գանձակից,	»	8 ժ. 20 ր. եր.

Գնացք թիւ 3-րդ և 4-րդ։

Բաքուից,	պատատային.	8 ժ. 40 ր. առ.
Բագու,	»	12 ժ. 8 ր. կի.
Բաքուից,	մար. ատ. կն.	3 ժ. 10 ր. ց.
Գանձակ,	«	9 ժ. 45 ր. առ.

II Անդրկասպեան երկաթուղի

Ուզուն-Ադայից գնում է 6 ժ. 40 ր. եր.
Ուզուն-Ադա գալիս է 7 ժ. 48 ր. առ.
Ուզուն-Ադայից գնացքը գնում է և գալիս երեքշաբթի և չորեքշաբթի օրերը։
Սամարղանդ գնացքը գալիս է և գնում է ուրբաթ և երեքշաբթի օրերը։

I Բօստով-Վլադիկաւկազի երկաթ.

Վլադիկաւկազից գնում է	9 ժ. 30 ր. առ.
Բօստով գալիս է	8 ժ. 48 ր. առ.
Բօստովից գնում է	7 ժ. 28 ր. գիր.
Վլադիկաւկազ գալիս է	7 ժ. — ր. եր.

Երկաթեղութիւն Թիֆլիս—Վլադիկաւկազի միջև մինչև նոյեմբերի 1-ը։

Թիֆլիսից գնում են՝

Հինգշաբթի ունեցող փակ կառքերը, առ. 7 ժամին. գիշերում է Քուռդաւը կայարանում և միւս օրը երեկոյեան ժամը 3-ին հասնում Վլադիկաւկազ։ Նոյնպէս Թիֆլիսից գնում են առաւօտեան ժամը 9-ին, գիշերում Մցխեթում և միւս օրը երեկոյեան ժամը 8-ին հասնում Վլադիկաւկազ։ Երեքշաբթի ունեցող ամիսքառանքը՝ գնում են երեկոյեան ժամը 4-ին, և առանց գիշերելու կայարաններում, միւս օրը երեկ. ժամը 8-ին հասնում է Վլադիկաւկազ։ Երկուշաբթի անցած գալիս է գալիս երեկ. ժամը 5-ին և նոյնպէս առանց գիշերելու միւս օրը երեկ. 8 ժամին հասնում է Վլադիկաւկազ։

Վլադիկաւկազից գնում են գալիս հինգշաբթի ունեցող փակ կառքերը առաւօտեան ժամը 7-ին գիշերում են, Պատանաւրը կայարանում և միւս օրը երեկոյեան ժամը 6-ին հասնում Թիֆլիս։ Միևնոյն գնացքը գալիս է Մցխեթում և գիշերում է Մցխեթում և միւս օրը երեկոյեան 9 ժամին, գիշերում է Մցխեթում և միւս օրը երեկոյեան 8 ժամին հասնում է Թիֆլիս։

Վլադիկաւկազից գնում են գալիս երեքշաբթի ունեցող օմնիբուսը երեկոյեան ժամը 6-ին, գիշերը չէ կանգ առնում և միւս օրը երեկոյեան 7 ժամին հասնում է Թիֆլիս, միևնոյն գնացքը գալիս է գալիս երեկոյեան 5 ժամին, առանց գիշերելու, միւս օրը երեկոյեան 9 ժամին 50 ր. հասնում է Թիֆլիս։

ՇՈՓԵՆԱՒԻԱՅԻՆ ԵՐԹԵՎԵԿՈՒԹԻՒՆ

I Սև ծովի վրայ

Բաքուից գնում են՝

Երեքշաբթի օրերը, երեկոյեան ժ., ուղիղ գծով, Սուխումի և Նովոռօս սիյսկի վրայով։

Հինգշաբթի երեկոյեան 4 ժամին ուղիղ գծով, Նովոռօսիյսկի վրայով։

Շաբաթ՝ օրերը՝ երեկոյեան 8 ժամին, չորեքշաբթի գծով, բոլոր նաւահանգիստներով։

Երկուշաբթի՝ երեկոյեան 7 ժ. առաւօտեանեան գծով, դէպի Կ. Պոլիս

Բաքուից գալիս են

Երկուշաբթի օրերը՝ առաւօտեան, ուղիղ գծով, Կերչի և Սուխումի վրայով։

Չորեքշաբթի օրերը՝ առաւօտեան, ուղիղ գծով, Կերչի և Նովոռօսիյսկի վրայով։

Ուրբաթ օրերը՝ երեկոյեան, չրջաուռ գծով։

Կիրակի օրերը՝ առաւօտը Կ. Պոլսից։

Ծանուցանք. Ուղիղ գծով եկող այն նաւերը, որոնք մերատարձին մտնում են Սուխում և Նովոռօսիյսկ, Նովոռօսիյսկից գուրս կը գան երեկոյեան ժամը 5-ին, որպէս զի Նովոռօսիյսկի երկաթուղու գործն չարմարի։

Փոթի գալիս են

Սուխումից՝ երեքշաբթի օրերը։
Բաթումից՝ հինգշաբթի, չորեքշաբթի, երկուշաբթի, երեքշաբթի և ուրբաթ օրերը։

Փոթիից գնում են

Բաթում՝ հինգշաբթի օրերը։
Սուխում՝ ուրբաթ օրերը։

II Կասպից ծովի վրայ

Բաքուից գնում են

Դերբենդ, Պետրովսկ և Աստրախան՝ չորեքշաբթի, ուրբաթ և չաբաթ օրերը, ցերեկը ժամը 1-ին։

Ուզուն-Ադա՝ չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 5-ին։

Լենքօրան, Աստարա և Էնզելի՝ հինգշաբթի օրերը, ցերեկը ժամը 1-ին։

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արդէն լոյս տեսաւ «ԶԱՐԿԵԱՐԻ ՔՆԱՐԸ» և ուղարկուում է բաժանորդներին։

1—1

Թոփսի գիւղի համար (Նոր-Նախիջևանի մօտ) հարկաւոր է ռուսաց լեզուի մի **ՈՒՍՈՒՑԻՉ**, ռոճիկ 400 րուբլի։

Դիմել «Նոր-Դար»-ի խմբագրութեան։

3—1

Ղզլարի եկեղեցական արական դպրոցը հրաւիրում է 27 դասով ռուսաց լեզուի ուսուցիչ առաջին կոպարով։

2—1

Ղզլարի եկեղեցական երկսեռ դպրոցները հրաւիրում են վարժուհիացգրաւթեան, գծագրութեան ուսուցիչ 20 դասով և վերակացուհի արականում, առաջին կոպարով։ Դիմել հոգաբարձութեան։

3—1

Տպագրուում է և հոկտեմբերի վերջին լոյս կը տեսնի Մոսկուայում

„ՍՈՒՐԱԿ“

Սպագիրն լիակատար երգարանի

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԸ.

Այս հատորի մէջ, բացի բոլոր գործածական և ժողովրդին յատնի երգերից, տպագրուում են եւ նոր երգեր, եւ քառասունհինգանոց, եւ, երգերին վերաբերեալ քանի մի արչալ գրուածքներ, մօտ 300։ Չնայելով գրքի մեծութեանը, իւրաքանչիւր օրինակի գինը նշանակում ենք, նկատի ճշդող բաժանորդների համար, միայն։

Օտարաքաղաքացիք թող բարեհաճին, որքան կարելի է, վաղօրօք դիմել Բաքու, «Սուրակի» հրատարակիչ Գրիգոր քահ. Գրիգորեանցին՝ Священнику Григорію Григоріанцъ, Баку.

5—1

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Երկու սեռի անձանց համար

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4 Թուաբանութիւն համրիչի վրայ, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնագրութիւն, և 7) գեղագրութիւն։

Ուսումը սկսուելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 1-ից ամենայն օր, երեկոյեան 1-ից մինչև 8 ժամը, կուրսերը հիմնուղի քնակարանում, Սօլօլակում Նագորնայա փողոցի վրայ, Ալեքսանդր Փրիգօնովի տանը № 9, դեղատան դիմաց։ Ծրագիրն ու կանոնները կարելի է ստանալ ԶՐԻԱՊԻՍ եղբ. Ծովիանովների բանկային գրասենեակում և կուրսերը հիմնուղի քնակարանում։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են կուրսերի հիմնուղին.—въ Тифлисѣ. С. П. Манукьянцу

20—12 (չոր. ուր.)

Լոյս տեսաւ

ՈՒՂԵՑՈՑ

ԴՈՐԾՆԱԿԱՆ

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Գրեց

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ՄԵԼԻՔ-ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գինն է **40** կոպէկ

Հրատարակութիւն Թիֆլիսի Հայերէն գրքեր հրատարակող ընկերութեան։

Կարելի է ստանալ Թիֆլիսի հայ գրավաճառանոցներից։

10—10

ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ

(SANTAL MIDY)

Պարիզի գեղագործի պատրաստած—թոյլատրուած է Ռուսիայում։

Մարդ ստանալի Էակնոյան, որ պարունակում է այս կապսիւլների մէջ, բժիշկները խորհուրդ են տալիս գործածել հանօրրէի գէմ (ծածուկ հիւանդութիւն), բալզամ-կապայի և կուբեբայի փոխարէն։ Սա աւելի արագ է ներգործում, ստամոքսը չէ յոգնեցնում, ամենափոքր հոտ անգամ չէ առաջացնում և վերջացնում է սրտի խառնելը և կլիմիկը . . . . . (MIDY)

Պահեստն է Ռուսիայի գլխաւոր գեղատներում։

(М.) 33—23

ՍՊԻՏԱԿ ԱՏԱՄՆԵՐ

Թերանէ առաջապահութիւն

EAU DE BOTOT

(ԲՕՏՕԻ ՋՈՒՐ)

Պահպանում է ատամները, ամրացնում է լնդերը, թարմացնում է բերանը։

Պէտք է նախապատուա պահանջել իսկական ԲՕՏՕԻ ՋՈՒՐԸ։

Գլխաւոր պահեստ.—17, Rue de la Paix, PARIS
և աճուրդ հասցէն.—229, Rue Saint-Honoré.
Վաճառւում է բոլոր դեղագործների խանութներում բոլոր հռուսաստանեան քաղաքների մէջ։

Նոյնպէս պահանջել Բօտօի արդուզարդային քացախ, որ ամենաարժէքաւոր յատկութիւն ունի հոտի ներքսութեան կողմանէ։

С.П. 814 27—15

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 11-го Сентября 1890 г. Կաւկազ լրագրի գրասենեակի Տպարան Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр., д Читахова.